

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 22ας Απριλίου 2021*

«Προδικαστική παραπομπή – Προστασία των καταναλωτών – Οδηγία 2008/48/ΕΚ – Συμβάσεις καταναλωτικής πίστης – Οδηγία 93/13/ΕΟΚ – Καταχρηστικές ρήτρες – Πληρωμή βάσει παράνομης ρήτρας – Αδικαιολόγητος πλουτισμός του πιστωτικού φορέα – Παραγραφή της αξίωσης απόδοσης – Αρχές του δικαίου της Ένωσης – Αρχή της αποτελεσματικότητας – Άρθρο 10, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/48 – Πληροφορίες που πρέπει να αναγράφονται στη σύμβαση πίστωσης – Κατάργηση ορισμένων εθνικών απαιτήσεων βάσει της νομολογίας του Δικαστηρίου – Ερμηνεία του παλαιότερου κειμένου της εθνικής νομοθεσίας σύμφωνα με τη νομολογία αυτή – Διαχρονικά αποτελέσματα»

Στην υπόθεση C-485/19,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Krajský súd v Prešove (περιφερειακό δικαστήριο Prešov, Σλοβακία), με απόφαση της 12ης Ιουνίου 2019, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 25 Ιουνίου 2019, στο πλαίσιο της δίκης

LH

κατά

Profi Credit Slovakia s. r. o.,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J.-C. Bonichot, πρόεδρο τμήματος, L. Bay Larsen, C. Toader, M. Safjan και N. Jääskinen (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Szpunar

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Profi Credit Slovakia s. r. o., εκπροσωπούμενη από την A. Cvikoná, advokátka,
- η Σλοβακική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την B. Riczioná,

* Γλώσσα διαδικασίας: η σλοβακική.

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την G. Goddin και τους N. Ruiz García και A. Tokár,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2020,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), της αρχής της αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης, καθώς και των διατάξεων της οδηγίας 2008/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2008, για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και την κατάργηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου (ΕΕ 2008, L 133, σ. 66, και διορθωτικά σε ΕΕ 2009, L 207, σ. 14, ΕΕ 2010, L 199, σ. 40, και ΕΕ 2011, L 234, σ. 46), ιδίως του άρθρου 10, παράγραφος 2, στοιχεία η' και θ', της ως άνω οδηγίας.
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ LH και Profi Credit Slovakia s. r. o. σχετικά με αδικαιολόγητο πλουτισμό της εταιρίας αυτής από πληρωμή στην οποία προέβη ο δανειολήπτης βάσει ρητρών σύμβασης καταναλωτικής πίστης οι οποίες φέρονται ως καταχρηστικές ή παράνομες.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 93/13/ΕΟΚ

- 3 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ 1993, L 95, σ. 29), έχει ως εξής:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.»

- 4 Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής ορίζει τα ακόλουθα:

«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, προς το συμφέρον των καταναλωτών, καθώς και των ανταγωνιζόμενων επαγγελματιών, να υπάρχουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα, προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από έναν επαγγελματία με καταναλωτές.»

Η οδηγία 2008/48

- 5 Η οδηγία 2008/48 έχει ως σκοπό, σύμφωνα με το άρθρο της 1, την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών των κανόνων των κρατών μελών που διέπουν τις συμβάσεις πίστωσης με τους καταναλωτές.
- 6 Το άρθρο 3, στοιχείο θ', της ως άνω οδηγίας ορίζει την έννοια του «συνολικού ετήσιου πραγματικού επιτοκίου» (στο εξής: ΣΕΠΕ) για τους σκοπούς της ως άνω οδηγίας, ως «το συνολικό κόστος της πίστωσης για τον καταναλωτή, εκφραζόμενο ως ετήσιο ποσοστό του συνολικού ποσού της πίστωσης, συμπεριλαμβανομένου, κατά περίπτωση, του κόστους, σύμφωνα με το άρθρο 19 παράγραφος 2».
- 7 Το τιτλοφορούμενο «Πληροφορίες που πρέπει να περιλαμβάνονται στη σύμβαση πίστωσης» άρθρο 10 της εν λόγω οδηγίας ορίζει, στην παράγραφο 2, τα εξής:

«Η σύμβαση πίστωσης πρέπει να προσδιορίζει, με τρόπο σαφή και ευσύνοπτο:

[...]

ζ) το [ΣΕΠΕ] και το συνολικό ποσό που πρέπει να πληρώσει ο καταναλωτής, υπολογιζόμενο κατά τη στιγμή της σύναψης της σύμβασης πίστωσης: πρέπει να αναφέρονται όλα τα τεκμήρια που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό του επιτοκίου αυτού·

η) το ποσό, τον αριθμό και την περιοδικότητα των καταβολών που πρέπει να πραγματοποιηθούν από τον καταναλωτή και, κατά περίπτωση, τη σειρά με την οποία θα κατανεμηθούν οι δόσεις σε διάφορα τρέχοντα υπόλοιπα στα οποία εφαρμόζονται διαφορετικά χρεωστικά επιτόκια για τους σκοπούς της εξόφλησης·

θ) σε περίπτωση εξόφλησης του κεφαλαίου σύμβασης πίστωσης που έχει σταθερή διάρκεια, το δικαίωμα του καταναλωτή να παραλαμβάνει, κατόπιν αιτήσεως και δωρεάν, οποτεδήποτε κατά τη διάρκεια της σύμβασης πίστωσης, κατάσταση λογαριασμού με τη μορφή πίνακα χρεολυσίων.

Ο πίνακας χρεολυσίων περιλαμβάνει τις απαιτούμενες καταβολές καθώς και τις περιόδους και τους όρους βάσει των οποίων πρέπει να καταβάλλονται τα ποσά αυτά· ο πίνακας περιλαμβάνει ανάλυση κάθε περιοδικής εξόφλησης, ούτως ώστε να εμφανίζονται: το αποσβεσθέν κεφάλαιο, ο τόκος που υπολογίζεται βάσει του χρεωστικού επιτοκίου και, κατά περίπτωση, οι συμπληρωματικές επιβαρύνσεις· εάν το επιτόκιο δεν είναι σταθερό ή εάν οι συμπληρωματικές επιβαρύνσεις βάσει της σύμβασης πίστωσης είναι μεταβλητές, στον πίνακα χρεολυσίων επισημαίνεται με σαφή και ευσύνοπτο τρόπο ότι τα δεδομένα του πίνακα αυτού ισχύουν μόνον έως ότου επέλθει η επόμενη μεταβολή του επιτοκίου ή των συμπληρωματικών επιβαρύνσεων κατά τα οριζόμενα στη σύμβαση πίστωσης·

[...]».

- 8 Το τιτλοφορούμενο «Εναρμόνιση και αναγκαστικός χαρακτήρας της παρούσας οδηγίας» άρθρο 22 της οδηγίας 2008/48 προβλέπει, στην παράγραφο 1, τα εξής:

«Καθόσον η παρούσα οδηγία περιέχει εναρμονισμένες διατάξεις, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να διατηρούν ή να εισάγουν στο εθνικό τους δίκαιο διατάξεις που παρεκκλίνουν από αυτές που καθορίζονται στην παρούσα οδηγία.»

Το σλοβακικό δίκαιο

Ο Αστικός Κώδικας

- 9 Το άρθρο 53 του Občiansky zákonník (Αστικού Κώδικα) έχει ως εξής:

«1. Σύμβαση συναπτόμενη με καταναλωτή δεν πρέπει να περιλαμβάνει διατάξεις επαγόμενες εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλόμενων στη σύμβαση μερών (καταχρηστική ρήτρα). [...]

[...]

5) Οι καταχρηστικές ρήτρες που περιέχονται σε σύμβαση με καταναλωτή είναι ανίσχυρες.»

- 10 Το άρθρο 107 του Αστικού Κώδικα προβλέπει τα εξής:

«1) Η αξίωση για απόδοση του αποκτηθέντος οφέλους λόγω αδικαιολόγητου πλουτισμού παραγράφεται δύο έτη μετά την ημέρα κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος έλαβε γνώση του αδικαιολόγητου πλουτισμού και ανακάλυψε ποιος πλούτισε εις βάρος του.

2) Η αξίωση για απόδοση λόγω αδικαιολόγητου πλουτισμού παραγράφεται το αργότερο τρία έτη από την ημέρα κατά την οποία επήλθε ο αδικαιολόγητος πλουτισμός, όταν δε πρόκειται για εκ προθέσεως αδικαιολόγητο πλουτισμό παραγράφεται δέκα έτη μετά τον πλουτισμό.

[...]»

- 11 Το άρθρο 451, παράγραφος 2, του εν λόγω κώδικα ορίζει τον «αδικαιολόγητο πλουτισμό» ως το «χρηματικό όφελος που αποκομίζει κάποιος από παροχή που έγινε χωρίς νομική βάση, από παροχή βασιζόμενη σε άκυρη νομική πράξη ή σε νομική αιτία που έληξε, καθώς και το χρηματικό όφελος που προέρχεται από παράνομες πηγές».

Ο νόμος 129/2010

- 12 O zákon č. 129/2010 Z. z. o spotrebitel'ských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (νόμος 129/2010 περί συμβάσεων καταναλωτικής πίστης και λοιπών πιστώσεων και δανείων προς τους καταναλωτές και περί τροποποίησης ορισμένων άλλων νόμων) αποσκοπεί στη μεταφορά της οδηγίας 2008/48 στο σλοβακικό δίκαιο.

- 13 Το άρθρο 9, παράγραφος 2, στοιχείο k, του νόμου 129/2010, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης, προέβλεπε ότι η σύμβαση καταναλωτικής πίστης έπρεπε να αναγράφει το ποσό, τον αριθμό και τις ημερομηνίες λήξης των αποπληρωμών του κεφαλαίου, των τόκων και των λοιπών εξόδων εις βάρος του δανειολήπτη, καθώς και, ενδεχομένως, τη σειρά με την οποία οι δόσεις θα κατανέμονταν στα διάφορα τρέχοντα υπόλοιπα στα οποία εφαρμόζονταν διαφορετικά χρεωστικά επιτόκια για τους σκοπούς της εξόφλησης.

- 14 Προκειμένου να συμμορφωθεί προς την ερμηνεία του άρθρου 10, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/48 που έγινε δεκτή με την απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2016, Home Credit Slovakia (C-42/15, EU:C:2016:842, σκέψεις 51 έως 59), ο Σλοβάκος νομοθέτης τροποποίησε τον νόμο 129/2010 ούτως ώστε το άρθρο 9, παράγραφος 2, στοιχείο i, του νόμου αυτού, όπως ισχύει από 1ης Μαΐου 2018, να προβλέπει ότι η σύμβαση καταναλωτικής πίστης πρέπει να αναγράφει «το ποσό, τον αριθμό και την περιοδικότητα των δόσεων και, κατά περίπτωση, τη σειρά με την οποία θα κατανεμηθούν οι δόσεις στα διάφορα τρέχοντα υπόλοιπα στα οποία εφαρμόζονται διαφορετικά χρεωστικά επιτόκια για τους σκοπούς της εξόφλησης».
- 15 Κατά το άρθρο 11, παράγραφος 1, του νόμου 129/2010, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης, η σύμβαση καταναλωτικής πίστης «θεωρείται ως απαλλασσόμενη από τόκους και έξοδα» εάν η σχετική σύμβαση δεν περιέχει τα στοιχεία που απαιτούνται, ιδίως, από το άρθρο 9, παράγραφος 2, στοιχεία a έως k, του νόμου αυτού ή αν δεν αναγράφει ορθώς το ΣΕΠΕ, εις βάρος του καταναλωτή.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 16 Στις 30 Μαΐου 2011, ο εκκαλών της κύριας δίκης και η Profi Credit Slovakia συνήψαν σύμβαση καταναλωτικής πίστης για ποσό 1 500 ευρώ με επιτόκιο 70 % και ΣΕΠΕ 66,31 %, ήτοι για συνολικό ποσό 3 698,40 ευρώ το οποίο έπρεπε να εξοφληθεί σε 48 μηνιαίες δόσεις ύψους 77,05 ευρώ, χωρίς διευκρινίσεις όσον αφορά τον επιμερισμό των περιοδικών εξοφλήσεων σε κεφάλαιο, τόκους και λοιπά έξοδα εις βάρος του δανειολήπτη.
- 17 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει αφενός ότι, κατά τους όρους της εν λόγω σύμβασης, η Profi Credit Slovakia μπορούσε, ήδη από την πρώτη μέρα της συμβατικής σχέσης, να εισπράξει έξοδα ύψους 367,49 ευρώ ως αντάλλαγμα για τη δυνατότητα που επιφυλασσόταν στον καταναλωτή να ζητήσει στο μέλλον την αναστολή της αποπληρωμής του δανείου. Λόγω της χρεώσεως των εξόδων αυτών, ο εκκαλών της κύριας δίκης δεν έλαβε το συμφωνηθέν ποσό των 1 500 ευρώ αλλά το μειωμένο κατά 24 % ποσό των 1 132,51 ευρώ, ενώ δεν ήταν βέβαιο ότι ο εν λόγω καταναλωτής θα έκανε χρήση της έναντι πληρωμής δυνατότητας για αναστολή της αποπληρωμής του δανείου.
- 18 Αφετέρου, η απόφαση περί παραπομπής αναφέρει ότι το αναγραφόμενο στη σύμβαση ΣΕΠΕ (66,31 %) είναι χαμηλότερο από το επιτόκιο (70 %), γεγονός που μπορεί να οφείλεται στο ότι το ΣΕΠΕ δεν είχε υπολογιστεί με βάση το ποσό που κατέβαλε πράγματι η Profi Credit Slovakia. Η απόφαση αυτή διευκρινίζει ότι, κατά το σλοβακικό δίκαιο, η εσφαλμένη αναγραφή του ΣΕΠΕ επισύρει την κύρωση της απώλειας, για τον πιστωτικό φορέα, του δικαιώματος για είσπραξη των τόκων και των εξόδων του δανείου.
- 19 Στις 2 Φεβρουαρίου 2017, αφού είχε αποπληρώσει το σύνολο του δανείου, ο εκκαλών της κύριας δίκης πληροφορήθηκε από νομικό ότι η ρήτρα της σύμβασης που αφορούσε τα έξοδα αναστολής ήταν καταχρηστική και ότι οι πληροφορίες που του είχαν παρασχεθεί σχετικά με το ΣΕΠΕ δεν ήταν ορθές.
- 20 Στις 2 Μαΐου 2017, ο εκκαλών της κύριας δίκης άσκησε αγωγή ζητώντας την απόδοση των κατά την άποψή του αχρεωστήτως καταβληθέντων εξόδων. Στο πλαίσιο της άμυνας της, η Profi Credit Slovakia υποστήριξε ότι αυτός είχε απολέσει, λόγω παραγραφής, το δικαίωμα να ασκήσει αγωγή. Με απόφαση της 15ης Νοεμβρίου 2018, το Okresný súd Prešov (πρωτοδικείο Prešov, Σλοβακία) απέρριψε την αγωγή.

- 21 Κατόπιν έφεσης που άσκησε ενώπιόν του ο εκκαλών της κύριας δίκης, το αιτούν δικαστήριο, Krajský súd v Prešove (περιφερειακό δικαστήριο Prešov, Σλοβακία), εκτιμά ότι η επίμαχη σύμβαση μπορεί, από πολλές απόψεις, να κριθεί αντίθετη προς τους κανόνες του δικαίου της Ένωσης που εφαρμόζονται στον τομέα της προστασίας των καταναλωτών.
- 22 Πρώτον, το δικαστήριο αυτό εκθέτει ότι, βάσει των διατάξεων του άρθρου 107, πρώτο και δεύτερο εδάφιο, του Αστικού Κώδικα, η αξίωση απόδοσης του αδικαιολόγητου πλουτισμού παραγράφεται:
- είτε μετά την πάροδο διετούς προθεσμίας παραγραφής, επονομαζόμενης «υποκειμενικής», η οποία αρχίζει όταν ο ενδιαφερόμενος έχει λάβει γνώση του αδικαιολόγητου πλουτισμού και έχει ταυτοποιήσει το πρόσωπο που έγινε πλουσιότερο με ζημία του· η προθεσμία αυτή φαίνεται ότι τηρήθηκε εν προκειμένω, δεδομένου ότι λιγότερο από δύο έτη μεσολαβούν μεταξύ της ενημερώσεως που έλαβε ο εκκαλών της κύριας δίκης (στις 2 Φεβρουαρίου 2017) και της ασκήσεως της αγωγής του (στις 2 Μαΐου 2017)·
 - είτε μετά την πάροδο τριετούς προθεσμίας παραγραφής, επονομαζόμενης «αντικειμενικής», η οποία αρχίζει από την ημέρα κατά την οποία επήλθε ο αδικαιολόγητος πλουτισμός· η προθεσμία αυτή φαίνεται ότι είχε ήδη λήξει εν προκειμένω, δεδομένου ότι είχαν μεσολαβήσει περισσότερα από τρία έτη μεταξύ της καταβολής των επίμαχων στην κύρια δίκη εξόδων και της ασκήσεως της αγωγής·
 - είτε, σε περίπτωση «εκ προθέσεως» αδικαιολόγητου πλουτισμού, μετά την πάροδο «αντικειμενικής» προθεσμίας παραγραφής αυξημένης στα δέκα έτη, η οποία επίσης αρχίζει από την ημέρα κατά την οποία επήλθε ο αδικαιολόγητος πλουτισμός· η προθεσμία αυτή φαίνεται ότι δεν έχει εκπνεύσει εν προκειμένω.
- 23 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, κατ' αρχάς, ότι η τριετής αντικειμενική παραγραφή τίθεται σε κίνηση και λήγει έστω και αν ο ζημιωθείς καταναλωτής δεν έχει λάβει γνώση του καταχρηστικού ή παράνομου χαρακτήρα της συμβατικής ρήτηρας που προκάλεσε τον αδικαιολόγητο πλουτισμό. Κατά το αιτούν δικαστήριο, ένας τέτοιος εθνικός κανόνας είναι ικανός να θίξει το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη, και να μη συνάδει προς τη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με την προστασία των καταναλωτών, την οποία προβλέπουν, ειδικότερα, η οδηγία 93/13 και η οδηγία 2008/48.
- 24 Εν συνεχεία, για την περίπτωση που μια τέτοια προθεσμία παραγραφής, η οποία εφαρμόζεται παρά την πιθανή άγνοια του καταναλωτή, κριθεί σύμφωνη με το δίκαιο της Ένωσης, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν το ίδιο ισχύει και όσον αφορά το βάρος αποδείξεως που φέρει ο καταναλωτής. Συναφώς, επισημαίνει ότι, κατά το παρελθόν, τα σλοβακικά δικαστήρια εφάρμοσαν τις προαναφερθείσες εθνικές διατάξεις κατά τρόπο ευνοϊκό για τους καταναλωτές, αναγνωρίζοντας με επιεική κριτήρια την ύπαρξη πρόθεσης για αδικαιολόγητο πλουτισμό και παρέχοντας έτσι τη δυνατότητα στους ενδιαφερομένους να επωφεληθούν της μακράς προθεσμίας παραγραφής διάρκειας δέκα ετών, αλλά ότι την προσέγγιση αυτή ανέτρεψε μια απόφαση του Najvyšší súd Slovenskej republiky (Ανώτατου Δικαστηρίου της Σλοβακικής Δημοκρατίας) που εκδόθηκε στις 18 Οκτωβρίου 2018.
- 25 Η απόφαση αυτή συνεπάγεται ότι ο καταναλωτής που επικαλείται τη δεκαετή ειδική αντικειμενική παραγραφή οφείλει να αποδείξει ότι ο πιστωτικός φορέας είχε όντως την πρόθεση να πλουτίσει αδικαιολόγητα με ζημία του και ότι, ελλείψει τέτοιας αποδείξεως, μπορεί να του αντιταχθεί η γενική αντικειμενική παραγραφή διάρκειας τριών ετών. Τα κατώτερα σλοβακικά

δικαστήρια υποχρεούνται να συμμορφωθούν προς την εν λόγω απόφαση. Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι αυτή ενδέχεται να προσκρούει στο άρθρο 47 του Χάρτη και στην αρχή της αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης, δεδομένου ότι, κατά τη γνώμη του, είναι πρακτικώς αδύνατο για έναν καταναλωτή ο οποίος δεν διαθέτει όλες τις πληροφορίες να προσκομίσει την απαιτούμενη απόδειξη.

- 26 Τέλος, σε περίπτωση που το Δικαστήριο κρίνει ότι ένα τέτοιο βάρος αποδείξεως συμβιβάζεται με τις απαιτήσεις του δικαίου της Ένωσης, ανακύπτουν τα ζητήματα, αφενός, ως προς ποιο φυσικό πρόσωπο οφείλει ο καταναλωτής να αποδείξει γνώση της προσβολής των δικών του δικαιωμάτων όταν ο πιστωτικός φορέας είναι νομικό πρόσωπο και, αφετέρου, ποιον βαθμό προσβολής των δικαιωμάτων του υποχρεούται να αποδείξει.
- 27 Δεύτερον, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, σε εκτέλεση της αποφάσεως της 9ης Νοεμβρίου 2016, Home Credit Slovakia (C-42/15, EU:C:2016:842), ο Σλοβάκος νομοθέτης τροποποίησε τον νόμο 129/2010, καταργώντας, από 1ης Μαΐου 2018, την υποχρέωση αναγραφής στις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης των ημερομηνιών λήξης των δόσεων του κεφαλαίου, των τόκων και των λοιπών εξόδων εις βάρος του δανειολήπτη, η οποία προβλεπόταν στο άρθρο 9, παράγραφος 2, στοιχείο κ, του νόμου αυτού, όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο για τη διαφορά της κύριας δίκης χρόνο, ήτοι στις 30 Μαΐου 2011. Η υποχρέωση αυτή αντικαταστάθηκε από την υποχρέωση αναγραφής σε τέτοιες συμβάσεις της «περιοδικότητα[ς] των δόσεων», την οποία προβλέπει το άρθρο 9, παράγραφος 2, στοιχείο θ', του εν λόγω νόμου όπως ισχύει από 1ης Μαΐου 2018.
- 28 Με απόφαση της 22ας Φεβρουαρίου 2018, το Najvyšší súd Slovenskej republiky (Ανώτατο Δικαστήριο της Σλοβακικής Δημοκρατίας) έκρινε ότι, όσον αφορά τις συμβάσεις που είχαν συναφθεί πριν από την 1η Μαΐου 2018, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, τα σλοβακικά δικαστήρια υποχρεούνται να καταλήγουν στο αποτέλεσμα που απέρρευε από την εν λόγω νομοθετική τροποποίηση προβαίνοντας σε ερμηνεία της αρχικής διάταξης σύμφωνη με το δίκαιο της Ένωσης, βάσει της οποίας οι πιστωτικοί φορείς πρέπει να αναγράφουν σε τέτοιες συμβάσεις τις κατά τη διάταξη αυτή πληροφορίες μόνο συνολικά και όχι αναλύοντάς τες σε κεφάλαιο, τόκους και λοιπά έξοδα του δανείου.
- 29 Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται μήπως τα αποτελέσματα των οδηγιών, όπως αναγνωρίζονται στη νομολογία του Δικαστηρίου, δεν επιτρέπουν σε δικαστήριο κράτους μέλους να προβαίνει, σε σχέση με εθνική διάταξη η οποία κρίθηκε ασυμβίβαστη με το δίκαιο της Ένωσης, σε σύμφωνη προς το δίκαιο της Ένωσης ερμηνεία χωρίς να αιτιολογήσει την απόφασή του και χωρίς να την στηρίξει στις συνήθεις ερμηνευτικές μεθόδους. Επιπλέον, διερωτάται μήπως, σε περίπτωση που κρίνει ότι ερμηνεία σύμφωνη με το δίκαιο της Ένωσης θα οδηγούσε σε *contra legem* ερμηνεία, θα μπορούσε να δεχθεί άμεσο αποτέλεσμα του άρθρου 10, παράγραφος 2, στοιχεία η' και θ', της οδηγίας 2008/48 και να μην εφαρμόσει την εν λόγω εθνική διάταξη στη συμβατική σχέση που συνδέει τους διαδίκους της κύριας δίκης, κατ' αναλογίαν προς όσα έχει δεχθεί το Δικαστήριο, μεταξύ άλλων, όσον αφορά τη δυσμενή διάκριση.
- 30 Το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει τους δεσμούς συνάφειας που υφίστανται μεταξύ των τελευταίων αυτών ζητημάτων και εκείνων που είχε υποβάλει στο Δικαστήριο στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2019, Rohotonost' (C-331/18, EU:C:2019:665), η οποία εκδόθηκε μετά την υποβολή της υπό κρίση αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.

- 31 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Krajský súd v Prešove (περιφερειακό δικαστήριο Prešov) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«Α.

- 1) Έχει το άρθρο 47 του [Χάρτη] και, εμμέσως, το δικαίωμα του καταναλωτή σε αποτελεσματική ένδικη προσφυγή, την έννοια ότι αντιτίθεται σε νομοθετική ρύθμιση όπως το άρθρο 107, παράγραφος 2, του [σλοβακικού] Αστικού Κώδικα περί τριετούς στηριζόμενης σε αντικειμενικά στοιχεία παραγραφής της αξιώσεως του καταναλωτή σύμφωνα με την οποία η αξίωση του καταναλωτή για απόδοση παροχής απορρέουσας από καταχρηστική συμβατική ρήτρα παραγράφεται και σε περίπτωση που ο ίδιος ο καταναλωτής δεν είναι σε θέση να εκτιμήσει την καταχρηστική συμβατική ρήτρα και ο ως άνω χρόνος παραγραφής αρχίζει επίσης να τρέχει σε περίπτωση που ο καταναλωτής δεν γνώριζε ότι η συμβατική ρήτρα είναι καταχρηστική;
- 2) Εάν κριθεί ότι η νομοθεσία περί τριετούς παραγραφής της αξιώσεως του καταναλωτή στηριζόμενης σε αντικειμενικά στοιχεία, παρά την έλλειψη γνώσης του καταναλωτή, είναι συμβατή με το άρθρο 47 του Χάρτη και την αρχή της αποτελεσματικότητας, το αιτούν δικαστήριο υποβάλλει το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

Αντιβαίνει στο άρθρο 47 του Χάρτη και στην αρχή της αποτελεσματικότητας εθνική πρακτική κατά την οποία ο καταναλωτής φέρει το βάρος να αποδείξει ενώπιον του δικαστηρίου ότι τα πρόσωπα που ενεργούν για λογαριασμό του πιστωτικού ιδρύματος γνώριζαν ότι το ίδρυμα προσβάλλει τα δικαιώματα του καταναλωτή, εν προκειμένω ότι το πιστωτικό ίδρυμα, καθόσον δεν αναφέρει το ακριβές [ΣΕΠΕ], παραβιάζει κανόνα δικαίου, καθώς επίσης να αποδείξει τη γνώση του γεγονότος ότι, στην περίπτωση αυτή, το δάνειο καθίσταται άτοκο και ότι το πιστωτικό ίδρυμα, καθόσον εισέπραξε τόκους, πλούτισε αδικαιολόγητα;

- 3) Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο [δεύτερο ερώτημα], σχετικά με ποια πρόσωπα, μεταξύ των διαχειριστών, εταίρων ή εμπορικών αντιπροσώπων του πιστωτικού ιδρύματος, πρέπει ο καταναλωτής να αποδείξει τη γνώση για την οποία γίνεται λόγος στο [δεύτερο ερώτημα];
- 4) Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο [δεύτερο ερώτημα], ποιος βαθμός γνώσης επαρκεί για την επίτευξη του σκοπού, ήτοι της απόδειξης της πρόθεσης του [δανειστή] να παραβιάσει την εν λόγω νομοθεσία σχετικά με τη χρηματοπιστωτική αγορά;

Β.

- 5) Αποκλείουν τα αποτελέσματα των οδηγιών και η συναφής νομολογία του Δικαστηρίου, όπως οι αποφάσεις της 19ης Απριλίου 2016, DI (C-441/14, EU:C:2016:278), της 5ης Οκτωβρίου 2004, Pfeiffer κ.λπ. (C-397/01 έως C-403/01, EU:C:2004:584, σκέψεις 113 και 114), της 19ης Ιανουαρίου 2010, Küçükdeveci (C-555/07, EU:C:2010:21, σκέψη 48), της 15ης Απριλίου 2008, Impact (C-268/06, EU:C:2008:223, σκέψη 100), της 24ης Ιανουαρίου 2012, Dominguez (C-282/10, EU:C:2012:33, σκέψεις 25 και 27), και της 15ης Ιανουαρίου 2014, Association de médiation sociale (C-176/12, EU:C:2014:2, σκέψη 38), εθνική πρακτική βάσει της οποίας το εθνικό δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα περί σύμφωνης με το δίκαιο της Ένωσης ερμηνείας χωρίς να χρησιμοποιήσει ερμηνευτικές μεθόδους και χωρίς προσήκουσα αιτιολογία;

6) Στην περίπτωση κατά την οποία, μετά την εφαρμογή ερμηνευτικών μεθόδων, όπως, ιδίως, της τελλολογικής ερμηνείας, της αυθεντικής ερμηνείας, της ιστορικής ερμηνείας, της συστηματικής ερμηνείας, της λογικής ερμηνείας [επιχείρημα από του εναντίου (*argumentum e contrario*)], εις άτοπον απαγωγή (*reductio ad absurdum*)] και μετά την εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας στο σύνολό της, προκειμένου να επιτευχθεί ο σκοπός του άρθρου 10, παράγραφος 2, στοιχεία η' και θ', της οδηγίας 2008/48 [...], το δικαστήριο καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η σύμφωνη με το δίκαιο της Ένωσης ερμηνεία οδηγεί σε κατάσταση *contra legem*, είναι δυνατόν –προβαίνοντας, παραδείγματος χάριν, σε σύγκριση με τις σχέσεις στην περίπτωση διακρίσεων ή προστασίας των εργαζομένων– να αναγνωριστεί άμεσο αποτέλεσμα στην προαναφερθείσα διάταξη της οδηγίας [αυτής], προκειμένου να προστατευθούν οι επιχειρήσεις έναντι των καταναλωτών στις πιστωτικές σχέσεις και να μην εφαρμοστεί διάταξη νόμου αντιβαίνουσα στο δίκαιο της Ένωσης;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου και του παραδεκτού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

- 32 Πρώτον, η Profi Credit Slovakia εκφράζει αμφιβολίες ως προς το νομότυπο της διαδικασίας που ακολούθησε το αιτούν δικαστήριο για να υποβάλει την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, υποστηρίζοντας ότι δεν είχε τη δυνατότητα να διατυπώσει προηγουμένως τις απόψεις της επί των λόγων αναστολής της διαδικασίας.
- 33 Εντούτοις, πρέπει να υπομνησθεί συναφώς ότι, στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, η οποία στηρίζεται σε σαφή διάκριση των λειτουργιών μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, το γεγονός ότι προδικαστικό ερώτημα σχετικά με το δίκαιο της Ένωσης υποβλήθηκε ενδεχομένως χωρίς προηγούμενη κατ' αντιμωλίαν συζήτηση δεν αποκλείει τη δυνατότητα παραπομπής του ζητήματος αυτού στο Δικαστήριο και ότι, εν πάση περιπτώσει, δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο να διακριβώσει αν η απόφαση περί παραπομπής εκδόθηκε σύμφωνα με τους εθνικούς κανόνες περί οργάνωσης των δικαστηρίων και δικονομίας (πρβλ. απόφαση της 30ής Απριλίου 2020, *Blue Air – Airline Management Solutions*, C-584/18, EU:C:2020:324, σκέψεις 39 έως 41 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 34 Δεύτερον, η Profi Credit Slovakia υποστηρίζει ότι τα ερωτήματα που έχει υποβάλει το αιτούν δικαστήριο δεν είναι παραδεκτά, αφενός, διότι δεν αφορούν ούτε την ερμηνεία διατάξεων του δικαίου της Ένωσης που εναρμονίζουν τους εθνικούς κανόνες περί παραγραφής ούτε τα αποτελέσματα των οδηγιών, αφετέρου, διότι το άρθρο 51 του Χάρτη περιορίζει το πεδίο εφαρμογής του στις περιπτώσεις στις οποίες τα κράτη μέλη εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης και, τέλος, διότι τα ερωτήματα αυτά στερούνται λυσιτέλειας για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 35 Η Σλοβακική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το πρώτο προδικαστικό ερώτημα είναι απαράδεκτο διότι δεν πληροί τις απαιτήσεις αιτιολόγησης που προβλέπονται στο άρθρο 94, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου. Επομένως, κατά την Κυβέρνηση αυτή, παρέλκει η εξέταση των τριών επόμενων ερωτημάτων, τα οποία υποβάλλονται σε συνέχεια του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος. Εν πάση περιπτώσει, το τρίτο και το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα δεν εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου καθόσον αφορούν την ερμηνεία κανόνων του εθνικού δικαίου. Εξάλλου, το πέμπτο και το έκτο προδικαστικό ερώτημα δεν είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης, δεδομένου ότι δεν απόκειται στο

- Δικαστήριο να κρίνει αν είναι δυνατή ή όχι η σύμφωνη με το δίκαιο της Ένωσης ερμηνεία των επίμαχων κανόνων του σλοβακικού δικαίου, ενώ επιπλέον υφίσταται άλλη νομική βάση που παρέχει τη δυνατότητα να γίνει η αγωγή ευθέως δεκτή.
- 36 Συναφώς, όσον αφορά το πρώτο και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, διαπιστώνεται ότι τα ερωτήματα αυτά αφορούν, κατ' ουσίαν, την ερμηνεία του άρθρου 47 του Χάρτη, σε συνδυασμό με την αρχή της αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης.
- 37 Δυνάμει όμως του άρθρου 51, παράγραφος 1, του Χάρτη, οι διατάξεις του απευθύνονται στα κράτη μέλη μόνον όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης και, κατά πάγια νομολογία, η φράση «όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης» όπως χρησιμοποιείται στη διάταξη αυτή, προϋποθέτει την ύπαρξη συνδέσμου μεταξύ πράξεως του δικαίου της Ένωσης και του επίμαχου εθνικού μέτρου που να υπερβαίνει την εγγύτητα των σχετικών τομέων ή τις έμμεσες επιπτώσεις του ενός τομέα στον άλλο, λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων εκτίμησης που καθορίζονται από το Δικαστήριο (πρβλ. αποφάσεις της 22ας Ιανουαρίου 2020, *Baldonado Martín*, C-177/18, EU:C:2020:26, σκέψεις 57 έως 59, και της 16ης Ιουλίου 2020, *Adusbef κ.λπ.*, C-686/18, EU:C:2020:567, σκέψεις 51 και 52).
- 38 Εξάλλου, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι εναπόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο που έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της δικαστικής αποφάσεως που θα εκδοθεί να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες της υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και το λυσιτελές των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο, τα οποία θεωρούνται κατά τεκμήριο λυσιτελή. Συνεπώς, εφόσον τα υποβαλλόμενα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία ή το κύρος κανόνα του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο οφείλει κατ' αρχήν να απαντήσει, εκτός αν προκύπτει ότι η ερμηνεία την οποία ζητεί το εθνικό δικαστήριο δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, αν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσης ή ακόμη αν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα εν λόγω ερωτήματα (πρβλ. αποφάσεις της 16ης Ιουλίου 2020, *Facebook Ireland* και *Schrems*, C-311/18, EU:C:2020:559, σκέψη 73, και της 8ης Οκτωβρίου 2020, *Union des industries de la protection des plantes*, C-514/19, EU:C:2020:803, σκέψεις 28 και 29).
- 39 Εν προκειμένω, τα δύο πρώτα προδικαστικά ερωτήματα που έχει υποβάλει το αιτούν δικαστήριο δεν αναφέρονται μεν σε άλλη πράξη του δικαίου της Ένωσης πέραν του Χάρτη. Πλην όμως, από το σκεπτικό που εκτίθεται στην απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι σε αυτή καταδεικνύεται, κατά τρόπο σαφή και επαρκή, ο σύνδεσμος μεταξύ των κανόνων παραγραφής του άρθρου 107, παράγραφος 2, του Αστικού Κώδικα οι οποίοι έχουν εφαρμογή επί αγωγής ασκηθείσας από καταναλωτή, όπως ο εκκαλών της κύριας δίκης, και των διατάξεων του παραγωγού δικαίου της Ένωσης που αποσκοπούν στη διασφάλιση της προστασίας των καταναλωτών.
- 40 Πράγματι, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, ειδικότερα, αν οι εν λόγω εθνικοί κανόνες δύνανται όχι μόνο να προσβάλουν το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη, αλλά και να θίξουν την πλήρη αποτελεσματικότητα των διατάξεων σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες που περιλαμβάνονται στην οδηγία 93/13 και των διατάξεων σχετικά με την καταναλωτική πίστη που περιλαμβάνονται στην οδηγία 2008/48.
- 41 Με άλλα λόγια, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 31 έως 33 και 52 των προτάσεών του, με τα δύο πρώτα προδικαστικά ερωτήματα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί διευκρινίσεις προκειμένου να μπορέσει να αποφανθεί επί της συμβατότητας προς τις οδηγίες

93/13 και 2008/48 διατάξεων του σλοβακικού δικαίου σχετικά με τις προθεσμίες παραγραφής που έχουν εφαρμογή σε αγωγή ασκούμενη στον τομέα των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές.

- 42 Επομένως, τα δύο πρώτα προδικαστικά ερωτήματα είναι παραδεκτά.
- 43 Όσον αφορά το τρίτο και το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, επισημαίνεται ότι τα ερωτήματα αυτά αφορούν, κατ' ουσίαν, την απόδειξη του στοιχείου της πρόθεσης όσον αφορά τον αδικαιολόγητο πλουτισμό, το οποίο απαιτείται ώστε να ισχύσει η δεκαετής προθεσμία παραγραφής του άρθρου 107, παράγραφος 2, *in fine*, του Αστικού Κώδικα, και ιδίως τον καθορισμό των προσώπων ως προς τα οποία πρέπει να αποδειχθεί η πρόθεση αυτή, καθώς και το επίπεδο γνώσης που πρέπει να είχαν συναφώς τα πρόσωπα αυτά.
- 44 Συναφώς, διαπιστώνεται ότι ούτε η διατύπωση των δύο αυτών ερωτημάτων ούτε το σχετικό σκεπτικό της αποφάσεως περί παραπομπής περιέχουν στοιχεία ικανά να αποδείξουν τη σχέση μεταξύ των ερωτημάτων αυτών και οποιασδήποτε διατάξεως του δικαίου της Ένωσης. Η δε ανάγκη να δοθεί ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που να είναι χρήσιμη για το εθνικό δικαστήριο επιτάσσει να τηρεί αυστηρά το δικαστήριο αυτό τις σχετικές με το περιεχόμενο της αίτησης προδικαστικής αποφάσεως απαιτήσεις που προβλέπονται ρητώς στο άρθρο 94 του Κανονισμού Διαδικασίας, διάταξη την οποία οφείλει να γνωρίζει το αιτούν δικαστήριο. Ειδικότερα, είναι απολύτως αναγκαίο, όπως προβλέπει το εν λόγω άρθρο 94 και επί ποινή απαραδέκτου των υποβαλλόμενων προδικαστικών ερωτημάτων, να περιέχει η απόφαση περί παραπομπής, αφενός, συνοπτική έκθεση των σχετικών πραγματικών περιστατικών ή, τουλάχιστον, έκθεση των πραγματικών στοιχείων στα οποία στηρίζονται τα ερωτήματα, και, αφετέρου, έκθεση των λόγων που οδήγησαν το αιτούν δικαστήριο να υποβάλει ερωτήματα ως προς την ερμηνεία ή το κύρος ορισμένων διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, καθώς και της κατά τη γνώμη του σχέσεως μεταξύ των διατάξεων αυτών και της εφαρμοστέας στη διαφορά της κύριας δίκης εθνικής νομοθεσίας (πρβλ. απόφαση της 19ης Απριλίου 2018, *Consorzio Italian Management και Catania Multiservizi*, C-152/17, EU:C:2018:264, σκέψεις 21, 22 και 24 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 45 Επομένως, το τρίτο και το τέταρτο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου προς το Δικαστήριο πρέπει να κριθούν अपαράδεκτα, δεδομένου ότι η απόφαση περί παραπομπής δεν περιέχει επαρκή αιτιολογία που να παρέχει στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να δώσει χρήσιμη απάντηση στα δύο αυτά ερωτήματα.
- 46 Τέλος, όσον αφορά το πέμπτο και το έκτο προδικαστικό ερώτημα, τα επιχειρήματα που προβάλλουν η Profi Credit Slovakia και η Σλοβακική Κυβέρνηση δεν αρκούν για να ανατρέψουν το τεκμήριο λυσιτέλειας του οποίου απολαμβάνουν τα ερωτήματα αυτά, σύμφωνα με τη νομολογία που υπομνήσθηκε στη σκέψη 38 της παρούσας αποφάσεως, δεδομένου ότι αυτά αφορούν, κατ' ουσίαν, τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να διενεργηθεί ερμηνεία των εφαρμοστέων στη διαφορά της κύριας δίκης εθνικών κανόνων δικαίου η οποία να είναι σύμφωνη με το δίκαιο της Ένωσης, ιδίως λαμβανομένου υπόψη του άρθρου 10, παράγραφος 2, στοιχεία η' και θ', της οδηγίας 2008/48, όπως έχει ερμηνευτεί από το Δικαστήριο.
- 47 Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν μπορεί, εν πάση περιπτώσει, να ευδοκιμήσει ο λόγος απαραδέκτου που αντλεί η Σλοβακική Κυβέρνηση από την ύπαρξη άλλης νομικής βάσεως, ήτοι της ανακριβούς μνείας του ΣΕΠΕ στην επίμαχη σύμβαση, βάσει της οποίας θα μπορούσε να γίνει δεκτή η αγωγή της κύριας δίκης χωρίς να εξεταστεί το ζήτημα της μη τήρησης της υποχρέωσης επιμερισμού των περιοδικών καταβολών σε κεφάλαιο, τόκους και λοιπά έξοδα εις βάρος του δανειολήπτη. Συναφώς, επισημαίνεται, αφενός, ότι το Δικαστήριο απέρριψε παρόμοιο

επιχείρημα στην απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2019, Rohotovost' (C-331/18, EU:C:2019:665, σκέψεις 35 και 38), και, αφετέρου, ότι οι διαφορές που υφίστανται μεταξύ της υποθέσεως της κύριας δίκης και εκείνης επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση αυτή, τις οποίες επικαλείται η εν λόγω κυβέρνηση, δεν δικαιολογούν την επιλογή άλλης λύσεως πλην της κατά τα ανωτέρω απορρίψεως.

- 48 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το πέμπτο και το έκτο προδικαστικό ερώτημα είναι παραδεκτά.

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

- 49 Κατ' αρχάς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, στο πλαίσιο της διαδικασίας συνεργασίας μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου την οποία θεσπίζει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, στο Δικαστήριο απόκειται να δώσει στο εθνικό δικαστήριο χρήσιμη απάντηση που να του παρέχει τη δυνατότητα επιλύσεως της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί. Υπό το ως άνω πρίσμα, το Δικαστήριο μπορεί να αναδιατυπώσει, εφόσον είναι αναγκαίο, τα προδικαστικά ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 17ης Δεκεμβρίου 2015, Neptune Distribution, C-157/14, EU:C:2015:823, σκέψη 33, και της 25ης Νοεμβρίου 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, σκέψη 24).
- 50 Στην υπό κρίση υπόθεση, μολονότι, από τυπικής απόψεως, το αιτούν δικαστήριο περιόρισε το πρώτο ερώτημά του στην ερμηνεία του άρθρου 47 του Χάρτη, το γεγονός αυτό δεν εμποδίζει το Δικαστήριο να του παράσχει όλα τα ερμηνευτικά στοιχεία που μπορούν να είναι χρήσιμα για την εκδίκαση της υποθέσεως της κύριας δίκης, συνάγοντας από το σύνολο των στοιχείων που του παρέσχε το αιτούν δικαστήριο, και ιδίως από το σκεπτικό της αποφάσεως περί παραπομπής, τα στοιχεία του δικαίου της Ένωσης που χρήζουν ερμηνείας, λαμβανομένου υπόψη του αντικειμένου της διαφοράς (πρβλ. αποφάσεις της 17ης Δεκεμβρίου 2015, Neptune Distribution, C-157/14, EU:C:2015:823, σκέψη 34, και της 8ης Μαΐου 2019, PI, C-230/18, EU:C:2019:383, σκέψη 43).
- 51 Εν προκειμένω, το πρώτο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να νοηθεί υπό την έννοια ότι έχει ως αντικείμενο, κατ' ουσίαν, να κριθεί αν η αρχή της αποτελεσματικότητας πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία η οποία προβλέπει ότι αγωγή την οποία ασκεί καταναλωτής για την απόδοση ποσών που αχρεωστήτως κατέβαλε με βάση ρήτρες καταχρηστικές κατά την έννοια της οδηγίας 93/13 ή ρήτρες αντίθετες προς τις επιταγές της οδηγίας 2008/48, υπόκειται σε τριετή παραγραφή που αρχίζει να τρέχει από την ημέρα κατά την οποία επήλθε ο αδικαιολόγητος πλουτισμός.
- 52 Συναφώς, επισημαίνεται ότι, κατά πάγια νομολογία, ελλείψει σχετικών κανόνων της Ένωσης, εναπόκειται στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους, δυνάμει της αρχής της δικονομικής αυτονομίας, να θεσπίσει τους δικονομικούς κανόνες περί ενδίκων βοηθημάτων που αποσκοπούν στη διασφάλιση των δικαιωμάτων τα οποία αντλούν οι πολίτες από το δίκαιο της Ένωσης, υπό τον όρο ωστόσο ότι οι κανόνες αυτοί δεν είναι λιγότερο ευνοϊκοί από τους διέποντες παρόμοιες καταστάσεις που υπόκεινται στο εσωτερικό δίκαιο (αρχή της ισοδυναμίας) και δεν καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπέρμετρα δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμει το δίκαιο της Ένωσης (αρχή της αποτελεσματικότητας) (πρβλ. αποφάσεις της 16ης Ιουλίου 2020, CaixaBank και Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 και C-259/19, EU:C:2020:578, σκέψη 83, και της 6ης Οκτωβρίου 2020, La Quadrature du Net κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 223 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 53 Όσον αφορά ειδικώς την αρχή της αποτελεσματικότητας, για την οποία και μόνο γίνεται λόγος στην υπό κρίση υπόθεση, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι κάθε περίπτωση στην οποία ανακύπτει το ζήτημα αν εθνική δικονομική διάταξη καθιστά αδύνατη ή υπέρμετρα δυσχερή την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης πρέπει να εξετάζεται λαμβανομένης υπόψη της θέσεως της διατάξεως αυτής στην όλη διαδικασία ενώπιον των διαφόρων εθνικών οργάνων, της εξελίξεως της διαδικασίας και των ιδιαιτεροτήτων της. Υπό το πρίσμα αυτό, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, ενδεχομένως, οι αρχές που αποτελούν τη βάση του εθνικού δικαιοδοτικού συστήματος, όπως η προστασία των δικαιωμάτων άμυνας, η αρχή της ασφάλειας δικαίου και η εύρυθμη διεξαγωγή της διαδικασίας (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 15ης Μαρτίου 2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, σκέψη 53, και της 9ης Ιουλίου 2020, Raiffeisen Bank και BRD Groupe Société Générale, C-698/18 και C-699/18, EU:C:2020:537, σκέψη 60).
- 54 Εξάλλου, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι η υποχρέωση των κρατών μελών να διασφαλίζουν την αποτελεσματικότητα των δικαιωμάτων που οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης ενέχει, μεταξύ άλλων για τα δικαιώματα που απορρέουν από την οδηγία 93/13, απαίτηση περί αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, που κατοχυρώνεται επίσης στο άρθρο 47 του Χάρτη, ισχύουσα ιδίως όσον αφορά τις δικονομικές προϋποθέσεις των ένδικων βοηθημάτων που στηρίζονται σε τέτοια δικαιώματα (πρβλ. αποφάσεις της 17ης Ιουλίου 2014, Sánchez Morcillo και Abril García, C-169/14, EU:C:2014:2099, σκέψη 35, και της 31ης Μαΐου 2018, Sziber, C-483/16, EU:C:2018:367, σκέψη 49).
- 55 Υπό το πρίσμα των στοιχείων αυτών, πρέπει να εξεταστεί αν εθνικός κανόνας περί παραγραφής όπως αυτός στον οποίον αναφέρεται η σκέψη 51 της παρούσας αποφάσεως μπορεί να θεωρηθεί σύμφωνος με την αρχή της αποτελεσματικότητας, λαμβανομένου υπόψη ότι η εξέταση αυτή πρέπει να αφορά όχι μόνον τη διάρκεια της επίμαχης στην κύρια δίκη προθεσμίας παραγραφής, αλλά και τις ρυθμίσεις εφαρμογής της, συμπεριλαμβανομένου του παράγοντα που θέτει σε κίνηση την εν λόγω προθεσμία (πρβλ. απόφαση της 9ης Ιουλίου 2020, Raiffeisen Bank και BRD Groupe Société Générale, C-698/18 και C-699/18, EU:C:2020:537, σκέψη 61).
- 56 Πρώτον, όσον αφορά την πρόβλεψη προθεσμίας κατά τη λήξη της οποίας επέρχεται παραγραφή των αγωγών τις οποίες ασκούν καταναλωτές για να διεκδικήσουν δικαιώματα που αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης, επισημαίνεται ότι ένας τέτοιος κανόνας δεν αντιβαίνει αφ' εαυτού στην αρχή της αποτελεσματικότητας, υπό την προϋπόθεση ότι η εφαρμογή του δεν καθιστά πρακτικώς αδύνατη ή υπέρμετρα δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμονται, ιδίως, από την οδηγία 93/13 και από την οδηγία 2008/48.
- 57 Πράγματι, το Δικαστήριο έχει δεχθεί ότι η προστασία του καταναλωτή δεν είναι απόλυτη και ότι ο καθορισμός εύλογων αποκλειστικών προθεσμιών για την άσκηση ενδίκου βοηθήματος, για λόγους ασφάλειας δικαίου, είναι σύμφωνος με το δίκαιο της Ένωσης (αποφάσεις της 9ης Ιουλίου 2020, Raiffeisen Bank και BRD Groupe Société Générale, C-698/18 και C-699/18, EU:C:2020:537, σκέψη 56, και της 16ης Ιουλίου 2020, Caixabank και Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 και C-259/19, EU:C:2020:578, σκέψη 82 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 58 Πιο συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, και το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 δεν αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση κατά την οποία, ενώ η αγωγή αναγνώρισης της ακυρότητας καταχρηστικής ρήτρας περιλαμβανόμενης σε σύμβαση μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή δεν υπόκειται σε παραγραφή, η αγωγή με αίτημα την εφαρμογή των περί επιστροφής αποτελεσμάτων της εν λόγω αναγνώρισης υπόκειται σε παραγραφή, υπό την επιφύλαξη της τηρήσεως των αρχών της ισοδυναμίας και της

αποτελεσματικότητας (πρβλ. αποφάσεις της 9ης Ιουλίου 2020, Raiffeisen Bank και BRD Groupe Société Générale, C-698/18 και C-699/18, EU:C:2020:537, σκέψη 58, και της 16ης Ιουλίου 2020, Caixabank και Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 και C-259/19, EU:C:2020:578, σκέψη 84).

- 59 Δεύτερον, όσον αφορά την προβλεπόμενη διάρκεια της εξεταζόμενης προθεσμίας παραγραφής, η οποία είναι εν προκειμένω τριετής, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, εφόσον η εν λόγω διάρκεια είναι καθορισμένη και γνωστή εκ των προτέρων, μια προθεσμία τέτοιας διάρκειας φαίνεται, κατ' αρχήν, επαρκής για την εκ μέρους του οικείου καταναλωτή προετοιμασία και άσκηση αποτελεσματικού ένδικου βοηθήματος, με αποτέλεσμα η συγκεκριμένη διάρκεια να μην είναι, αυτή καθεαυτήν, ασυμβίβαστη με την αρχή της αποτελεσματικότητας (πρβλ. αποφάσεις της 9ης Ιουλίου 2020, Raiffeisen Bank και BRD Groupe Société Générale, C-698/18 και C-699/18, EU:C:2020:537, σκέψεις 62 και 64, και της 16ης Ιουλίου 2020, Caixabank και Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 και C-259/19, EU:C:2020:578, σκέψη 87 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 60 Πλην όμως, όσον αφορά, τρίτον, το χρονικό σημείο ενάρξεως της εξεταζόμενης προθεσμίας παραγραφής, υφίσταται, υπό περιστάσεις όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, κίνδυνος, και μάλιστα μη αμελητέος, ο οικείος καταναλωτής να μην προβάλλει εμπροθέσμως τα δικαιώματα που του απονέμει το δίκαιο της Ένωσης (πρβλ. απόφαση της 5ης Μαρτίου 2020, OPR-Finance, C-679/18, EU:C:2020:167, σκέψη 22 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), πράγμα που θα καθιστούσε αδύνατη την άσκηση των δικαιωμάτων του.
- 61 Ειδικότερα, από τα στοιχεία που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο, ιδίως στο πλαίσιο του πρώτου ερωτήματός του, προκύπτει ότι η τριετής προθεσμία του άρθρου 107, παράγραφος 2, του Αστικού Κώδικα αρχίζει να τρέχει από την ημερομηνία κατά την οποία επήλθε ο αδικαιολόγητος πλουτισμός και ότι η παραγραφή επέρχεται έστω και αν ο καταναλωτής δεν είναι σε θέση να κρίνει ο ίδιος ότι μια συμβατική ρήτρα είναι καταχρηστική ή δεν έχει λάβει γνώση του καταχρηστικού χαρακτήρα της επίμαχης συμβατικής ρήτρας.
- 62 Συναφώς, είναι απαραίτητο να λαμβάνεται υπόψη η ασθενέστερη θέση στην οποία τελούν οι καταναλωτές σε σχέση με τους επαγγελματίες, όσον αφορά τόσο τη διαπραγματευτική ισχύ όσο και το επίπεδο πληροφόρησης, και το γεγονός ότι οι καταναλωτές ενδέχεται να αγνοούν ή να μην αντιλαμβάνονται την έκταση των δικαιωμάτων τους που απορρέουν από την οδηγία 93/13 η από την οδηγία 2008/48 (πρβλ. αποφάσεις της 9ης Ιουλίου 2020, Raiffeisen Bank και BRD Groupe Société Générale, C-698/18 και C-699/18, EU:C:2020:537, σκέψεις 65 έως 67, και της 16ης Ιουλίου 2020, Caixabank και Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 και C-259/19, EU:C:2020:578, σκέψη 90 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 63 Όπως, όμως, επισήμανε κατ' ουσίαν ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 71 έως 73 των προτάσεών του, οι συμβάσεις πίστωσης όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη εκτελούνται γενικώς στο πλαίσιο μεγάλων χρονικών περιόδων και, ως εκ τούτου, σε περίπτωση που το γεγονός το οποίο θέτει σε κίνηση την τριετή προθεσμία παραγραφής είναι κάθε πληρωμή στην οποία προβαίνει ο δανειολήπτης, πράγμα που εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει, δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο, τουλάχιστον ως προς μέρος των πληρωμών που πραγματοποιήθηκαν, να επέλθει παραγραφή ακόμη και πριν τη λήξη της εν λόγω σύμβασης, με αποτέλεσμα ένα τέτοιο καθεστώς παραγραφής να μπορεί συστηματικά να στερεί τους καταναλωτές από τη δυνατότητα να ζητήσουν την απόδοση των πληρωμών στις οποίες προέβησαν βάσει ρητρών αντίθετων προς τις εν λόγω οδηγίες.

- 64 Επομένως, πρέπει να κριθεί ότι δικονομικοί κανόνες όπως οι επίμαχοι στην κύρια δίκη, καθόσον απαιτούν από τον καταναλωτή να κινηθεί δικαστικώς εντός τριών ετών από την ημερομηνία κατά την οποία επήλθε ο αδικαιολόγητος πλουτισμός και στο μέτρο που ο πλουτισμός αυτός μπορεί να επέλθει κατά τη διάρκεια της εκτέλεσης σύμβασης μακρόχρονης διάρκειας, είναι ικανοί να καταστήσουν υπέρμετρα δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμονται στον καταναλωτή από την οδηγία 93/13 ή την οδηγία 2008/48 και ότι, ως εκ τούτου, τέτοιου είδους κανόνες αντιβαίνουν στην αρχή της αποτελεσματικότητας (βλ., κατ' αναλογία, αποφάσεις της 9ης Ιουλίου 2020, Raiffeisen Bank και BRD Groupe Société Générale, C-698/18 και C-699/18, EU:C:2020:537, σκέψεις 67 και 75, και της 16ης Ιουλίου 2020, Caixabank και Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 και C-259/19, EU:C:2020:578, σκέψη 91).
- 65 Εξάλλου, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 87 και 89 των προτάσεών του, η πρόθεση του επαγγελματία ο οποίος χρησιμοποιεί ρήτρα που κρίνεται καταχρηστική δεν έχει σημασία για τα δικαιώματα που αντλούν οι καταναλωτές από τις διατάξεις της οδηγίας 93/13, το ίδιο δε ισχύει όσον αφορά το άρθρο 10, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/48. Επομένως, για τους σκοπούς της επίκλησης των δικαιωμάτων του από τις διατάξεις αυτές, ο καταναλωτής δεν μπορεί να υποχρεώνεται να αποδείξει την ύπαρξη προθέσεως όσον αφορά τη συμπεριφορά του εν λόγω επαγγελματία. Κατά συνέπεια, η δυνατότητα παρατάσεως της τριετούς προθεσμίας παραγραφής υπό την προϋπόθεση ότι ο καταναλωτής αποδεικνύει πρόθεση του επαγγελματία, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 107, παράγραφος 2, του Αστικού Κώδικα, δεν αναιρεί τη διαπίστωση που πραγματοποιείται στην προηγούμενη σκέψη της παρούσας αποφάσεως.
- 66 Βάσει του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η αρχή της αποτελεσματικότητας έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία η οποία προβλέπει ότι αγωγή την οποία ασκεί καταναλωτής για την απόδοση ποσών που αχρεωστήτως κατέβαλε στο πλαίσιο της εκτέλεσης σύμβασης πίστωσης, με βάση ρήτρες καταχρηστικές κατά την έννοια της οδηγίας 93/13 ή ρήτρες αντίθετες προς τις επιταγές της οδηγίας 2008/48, υπόκειται σε τριετή παραγραφή που αρχίζει να τρέχει από την ημέρα κατά την οποία επήλθε ο αδικαιολόγητος πλουτισμός.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

- 67 Δεδομένου ότι το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα υποβάλλεται μόνο για την περίπτωση αρνητικής απάντησης στο πρώτο, παρέλκει η απάντηση σε αυτό, λαμβανομένης υπόψη της καταφατικής απάντησης που δόθηκε στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα.

Επί του πέμπτου και του έκτου προδικαστικού ερωτήματος

- 68 Με το πέμπτο και το έκτο προδικαστικό ερώτημα, τα οποία πρέπει να συνεξεταστούν, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, από το Δικαστήριο να διευκρινίσει τον τρόπο με τον οποίον πρέπει να γίνει μια σύμφωνη με το δίκαιο της Ένωσης ερμηνεία εθνικής νομοθεσίας η οποία κρίνεται ασυμβίβαστη προς τις επιταγές των διατάξεων του άρθρου 10, παράγραφος 2, στοιχεία η' και θ', της οδηγίας 2008/48, όπως οι διατάξεις αυτές έχουν ερμηνευτεί από την απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2016, Home Credit Slovakia (C-42/15, EU:C:2016:842), σε περίπτωση που η επίμαχη σύμβαση πίστωσης συνήφθη πριν από την έκδοση της αποφάσεως αυτής και πριν από την τροποποίηση της εν λόγω εθνικής νομοθεσίας που έγινε με σκοπό τη συμμόρφωση προς την προκριθείσα στην απόφαση αυτή ερμηνεία.

- 69 Συναφώς, διευκρινίζεται ότι, στη σκέψη 59 της εν λόγω αποφάσεως, που αφορά το άρθρο 9, παράγραφος 2, του νόμου 129/2010, όπως ίσχυε κατά το έτος 2011, χρονική περίοδο κρίσιμη και στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως, το Δικαστήριο ερμήνευσε το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχεία η' και θ', της οδηγίας 2008/48 υπό την έννοια ότι η σύμβαση πίστωσης η οποία έχει σταθερή διάρκεια και βάσει της οποίας το κεφάλαιο αποπληρώνεται με την καταβολή δόσεων δεν απαιτείται να καθορίζει επακριβώς, υπό τη μορφή πίνακα χρεολυσίων, το μέρος κάθε δόσεως το οποίο προορίζεται για την αποπληρωμή του κεφαλαίου και ότι ενδεχόμενη επιβολή τέτοιας υποχρέωσης, βάσει της εθνικής νομοθεσίας κράτους μέλους, αντιβαίνει στις διατάξεις αυτές, ερμηνευόμενες σε συνδυασμό με το άρθρο 22, παράγραφος 1, της οδηγίας.
- 70 Στην απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2019, Rohotovost' (C-331/18, EU:C:2019:665, σκέψη 51), το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχεία η' έως ι', της εν λόγω οδηγίας, σε συνδυασμό με το άρθρο 22, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση κατά την οποία η σύμβαση πίστωσης πρέπει να προσδιορίζει τον επιμερισμό κάθε περιοδικής εξόφλησης μεταξύ, κατά περίπτωση, της αποπληρωμής του κεφαλαίου, των τόκων και των λοιπών εξόδων.
- 71 Εξάλλου, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, η ερμηνεία που δίνει το Δικαστήριο σε κανόνα του δικαίου της Ένωσης δια φωτίζει και διευκρινίζει τη σημασία και το περιεχόμενο του κανόνα αυτού, όπως πρέπει ή θα έπρεπε να νοείται και να εφαρμόζεται από τον χρόνο της θέσης του σε ισχύ. Κατά συνέπεια, ο κανόνας που έχει ερμηνευθεί κατ' αυτόν τον τρόπο μπορεί και πρέπει να εφαρμόζεται από τα δικαστήρια ακόμη και επί εννόμων σχέσεων που γεννήθηκαν και συστάθηκαν πριν από την έκδοση της αποφάσεως επί της αίτησης ερμηνείας, εφόσον συντρέχουν κατά τα λοιπά οι προϋποθέσεις που επιτρέπουν να αχθεί ενώπιον των αρμοδίων δικαστηρίων σχετική με την εφαρμογή του εν λόγω κανόνα διαφορά (πρβλ. απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2019, Rohotovost', C-331/18, EU:C:2019:665, σκέψη 53).
- 72 Ως εκ τούτου, στην υπόθεση της κύριας δίκης, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να ερμηνεύσει, κάνοντας χρήση των μεθόδων που αναγνωρίζει το εσωτερικό δίκαιο, τις εθνικές διατάξεις που είχαν εφαρμογή κατά την ημερομηνία σύναψης της επίμαχης σύμβασης, ήτοι στις 30 Μαΐου 2011, στο μέτρο του δυνατού, κατά τρόπο σύμφωνο με την οδηγία 2008/48, όπως ερμηνεύθηκε με την απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2016, Home Credit Slovakia (C-42/15, EU:C:2016:842). Το δικαστήριο αυτό δεν μπορεί να κρίνει βασίμως ότι αδυνατεί να ερμηνεύσει τις επίμαχες εθνικές διατάξεις κατά τρόπο σύμφωνο με το δίκαιο της Ένωσης απλώς και μόνο διότι οι διατάξεις αυτές έχουν ερμηνευθεί από τα σλοβακικά δικαστήρια κατά τρόπο που δεν συνάδει με το εν λόγω δίκαιο (πρβλ. αποφάσεις της 5ης Σεπτεμβρίου 2019, Rohotovost', C-331/18, EU:C:2019:665, σκέψεις 54 και 55, και της 5ης Μαρτίου 2020, OPR-Finance, C-679/18, EU:C:2020:167, σκέψεις 42 και 44).
- 73 Μολονότι η εν λόγω υποχρέωση σύμφωνης προς το δίκαιο της Ένωσης ερμηνείας οριοθετείται από τις γενικές αρχές του δικαίου, κυρίως από την αρχή της ασφάλειας δικαίου, υπό την έννοια ότι δεν μπορεί να χρησιμεύσει ως έρεισμα για *contra legem* ερμηνεία του εθνικού δικαίου, τα εθνικά δικαστήρια, περιλαμβανομένων των αποφαινόμενων σε τελευταίο βαθμό, οφείλουν να τροποποιούν, εφόσον παρίσταται ανάγκη, την πάγια νομολογία τους σε περίπτωση που αυτή στηρίζεται σε ερμηνεία του εθνικού δικαίου η οποία δεν συνάδει με τους σκοπούς οδηγίας (πρβλ. αποφάσεις της 5ης Σεπτεμβρίου 2019, Rohotovost', C-331/18, EU:C:2019:665, σκέψη 56, και της 5ης Μαρτίου 2020, OPR-Finance, C-679/18, EU:C:2020:167, σκέψεις 43 και 45).

- 74 Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο έχει κρίνει, στην απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2019, *Pohotovosť* (C-331/18, EU:C:2019:665, σκέψη 57), ότι το άρθρο 10, παράγραφος 2, και το άρθρο 22, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/48, όπως ερμηνεύθηκαν με την απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2016, *Home Credit Slovakia* (C-42/15, EU:C:2016:842), έχουν εφαρμογή σε σύμβαση πίστωσης όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία συνήφθη πριν από την έκδοση της δεύτερης αυτής αποφάσεως και πριν από την τροποποίηση της εθνικής νομοθεσίας που έγινε με σκοπό τη συμμόρφωση προς την προκρινθείσα στην απόφαση αυτή ερμηνεία. Επομένως, το Δικαστήριο έκρινε ότι είχαν καταστεί άνευ αντικείμενου τα επικουρικά ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2019, *Pohotovosť* (C-331/18, EU:C:2019:665), τα οποία είχαν ως αντικείμενο, όπως και στην υπό κρίση υπόθεση, τα ενδεχόμενα αποτελέσματα των διατάξεων αυτών της οδηγίας 2008/48 επί της σχέσεως που υφίσταται μεταξύ των ιδιωτών τους οποίους αφορά η διαφορά της κύριας δίκης, στην υποθετική περίπτωση, η οποία δεν αποδείχθηκε, αδυναμίας ερμηνείας της εν λόγω ρυθμίσεως κατά τρόπο σύμφωνο με το δίκαιο της Ένωσης.
- 75 Βάσει του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο πέμπτο και στο έκτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 10, παράγραφος 2, και το άρθρο 22, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/48, όπως ερμηνεύθηκαν με την απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2016, *Home Credit Slovakia* (C-42/15, EU:C:2016:842), έχουν εφαρμογή σε σύμβαση πίστωσης η οποία συνήφθη πριν από την έκδοση της αποφάσεως αυτής και πριν από την τροποποίηση της εθνικής νομοθεσίας που έγινε με σκοπό τη συμμόρφωση προς την προκρινθείσα στην εν λόγω απόφαση ερμηνεία.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 76 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Η αρχή της αποτελεσματικότητας έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία η οποία προβλέπει ότι αγωγή την οποία ασκεί καταναλωτής για την απόδοση ποσών που αχρεωστήτως κατέβαλε στο πλαίσιο της εκτέλεσης σύμβασης πίστωσης, με βάση ρήτρες καταχρηστικές κατά την έννοια της οδηγίας 93/13/ΕΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, ή ρήτρες αντίθετες προς τις επιταγές της οδηγίας 2008/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2008, για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και την κατάργηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου, υπόκειται σε τριετή παραγραφή που αρχίζει να τρέχει από την ημέρα κατά την οποία επήλθε ο αδικαιολόγητος πλουτισμός.
- 2) Το άρθρο 10, παράγραφος 2, και το άρθρο 22, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/48, όπως ερμηνεύθηκαν με την απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2016, *Home Credit Slovakia* (C-42/15, EU:C:2016:842), έχουν εφαρμογή σε σύμβαση πίστωσης η οποία συνήφθη πριν από την έκδοση της αποφάσεως αυτής και πριν από την τροποποίηση της εθνικής νομοθεσίας που έγινε με σκοπό τη συμμόρφωση προς την προκρινθείσα στην εν λόγω απόφαση ερμηνεία.

(υπογραφές)